

ORIXE (Nikolas Ormaetxea) (1888-1961)

Gipuzkoa'ko Oresa errian jaio zan eta Añorga'n il Orix deritxogun euskalduna eta idazle aundia. Umetan Naparroa'ko Uizi'ra eroan eben eta an azi zan. 17 urtekoa zala josulagunen artera sartu zan eta Loiola'n nobiziadua egin, Burgos'en klasikuak ikasi, Oña'n filosofia iru urtetan. Lagun izan eban Zaitegi eta aurten jaiotzatik eungarren urtea ospatzen jakon Lauaxeta. Onek zori txarragoa izan eban.

Comillas'en, Carrion de los Condes'en, Muskaria'n eta Xabier'en irakasle izan zan eta 1923n. urtean urten eban Jesus'en Lagundi'tik.

Azkue'k artu eban lagun zortzi urtetan baiña 1931n. urtean bere etxera joan zan Euskaldunak olerki ederra idaztea amaitzeko.

Gudaldian bereak eta bost ikusi bear izan ebazan eta Frantze'tik Ameriketa'ra joan bear izan eban (Arjentina, Txile, Peru, Bolibia, Salbador izan ziran bere egonlekuak

1954n. urtean etorri zan andik eta azkenean Zabalegi'n bizi izan zan.

Komillas'en irakasle zala egin ebazan lenengo olerkiak, itzaldiak egiten eta izparringietan idazten be ugaria ta ona izan zan.

Ona emen bere idaz-lanik ezagunenak:

- 1.- Elertiaren edestia.
- 2.- Santa Kruz apaiza.
- 3.- Tormes' ko itsu-mutilla.
- 4.- Mireo.
- 5.- Barne-muiñetan (mistika).
- 6.- Urte guztiko meza-bezperak.
- 7.- Euskaldunak.
- 8.- Kito'n arrebeagaz (mistika)
- 9.- Augustin deunaren aitorkizunak.
- 10.- Lau ebanjelioak.
- 11.- Salmoak.
- 12.- Jainkoaren billa (mistika)
- 13.- Latiñaren joskerea.
- 14.- Euskal izkera.
- 15.- Euskaldunak poema (699 orrialde)

IRITZIAK: 1.- Alzola'k: Orix aztertzen asi baiño ez gara egin.

2.- Ibiñagabeitia'k: Meza-bezperak "iñoz sortu dan eleiz-libururik bikaiñena" euskera errikoia ta aberatsa.

3.- Mitxelena'k: "Euskaldunak poema... gure artean ondu dan eder-lanik larriena."

Eta, amaitzeko, ona emen bere olerkitxu bat:

Elurren zuriak
atsegin ematen,
baiñan arpegi ori
atsegiñago den.
Ene! Laiño beltza
lurrera jetsiten...
Elurren zuria
bereala jaten.

Zergatik artu den
besteren esana?

Laiño arnas itzak
beztu au, laztana.

Ez den etorriko

iñor iregana:

neretzat ere ez aiz;

biontzat, au lana!

BUSTINTZA'TAR EBAISTA (1866-1929)

Urkiola-barrenean dagoan Mañari'n jaio zan eta Kiriño artu eban goitizenez.

Lenengo ikasketak errian egin ebazan eta gero Durango'n.

1878n. urtean Almansa'ra joan zan sendi osoa. An amaitu ebaza 1º maillako ikasketak eta batxillerra ikasnota onakaz.

17 urtekoa zala Madrid'era joan zan goi-maillako ikasketak egiteko

1811n. urtean Siguentza'n egoan matematikak irakasten.

1899n. urtean pozik etorri zan Bilbao'ra eta arrezkero emen bizi izan zan.

Azkue'k artu eban lagun, aldizkaria zuzentzeko.

Irakasle lez ona ta bizkorra izan zan, irakasle baiño lagun geiago.

Azkue'ren orde zegoan lau urtean Aldundiaren ikastolan eta gero beste ogei urte bere ardurapean. Euskera ez ekien askok ikasi eban.

Izlari lez be ona zan eta jaietan naiz mitiñetan egiten eban berba.

IDAZLE: Idazkera gozoa ta errikoia da Kirikiño'rena Ona emen bere lanik gurenak:

1) Abarrak (1918). Ogeta bat ipuin dira.

2) Bigarrego abarrak (1930) 43 ipuin eta 3 olerki.

3) Abarrak... eta abar (1966)

4) Antzerki-arloan: Anton berakatz, Azeriari azeri, Lelo, Txomin Arraio,, Meza barria.

5) Olerki politak.

Ona emen ipuin baten zatia, zatika aukeratuta:

ATXURIKO "MILAGROA"

Bilbo'tar barregarri batzuk iragarri eben bertako izparringi baten, eztakit nongo erritan il zala atso aberats bat eta milla ogerleko batzuk itzi ebazala Bilbao'tar erren edo kojoei bananduteko.

Eldu zan eguna. Atxuri'ko etxe aretan agiri zan atarian mai bat, beronen ganian tintontzia ta ingiak, iru jarleku, baztarrian zorro batzuk eta iru gizon piperra baiño serioago.

Asi ziran kojuak agertzen kalia. Geienak makulu bigaz eta anka bat dingiliz.

Iragarrita egoan ordurako, kale guztia aurkitzen zan errenez beterik.

Atea zabaldu zanean, tximista baiño ariñago urten zan andik, zer uste dozue? Zezentxu bat!!.

Nok azaldu an izan zan usubillua... Ango ariñeketak, kojuak izan arren! Kalia makillakaz eta burtxoz beterik gelditu zan... Milagrua izan zan.

OTXOLUA (BERNARDO MARIA GARRO)1891-1960)

Mundaka'n jaioa zan eta umetatik euskerea ondo ikasi eban.

Bilbao'n egin eban Komertzio-karrerea eta 18 urtekoa zala Argentina'ra joan zan. Zazpi urte igaro an eta 1917n. urtean barriro Mundaka'ra etorri jakun.

ZER IDATZI EBAN:

Lenengo euskal liburu eta aldizkari asko irakurri eban eta, beti, esaldirik ederrenak aukeratzen ebazan, baita errian entzuten ebazan esaldirik jatorrenak be.

Orrelan, punterengo idazlea izatera eldu jakun.

Palindromoak dira bare bereizitasunik aundiena. Aurretik atzera naiz atzetik aurrera bardin irakarri leikezan esaldiari emoten jake izen ori eta olakoen moltzo bat, Kirikiño'k eratu eban leiaketa baterako bialdu eban. Orrelan sartu zan idazle Euzkadi aldizkarira, errietako albisteak bialtzeko

Oneik dira bere lanik beiñenak:

1.- Bertoldo ta Bertoldin (1932).

2.- Biar Donibane'ra (1929) .

3.- Barbier'en ipuiñak (bizkaieratuta)

4.- Abere-ipuiñak (inglesetik)

5.- Euskalerriko abere ta piztiak.

6.- Lau Ebanjelioak (Argitaratu barik, Goma'renak)

7.- Olerki batzuk (inglesetik eta portugaleratik)

8.- Toki-izenak (1958) Amaitu barik itzi eban.

IRITZIAK: Orixe'k esan eban :“Euskalerri guztiko idazleen artean txukunenateriko bat”

Ona emen zatitxu bat:

Bertoldin'en okerrak

“-Ba-dakit, ene jauna, esan dagitsudanean asarre gorritan jarriko zareana, ta artez be artez egingo dozu. Baiña, ez ete zan obeto izango, edonoren irigarri izateko gu ona ekarri barik, gure mautubetan gu bizi izaten iztia, lekubotan ibilteko tentel-ergel batzuk baiño ezkara gu izan be ta?

-Baiña zer da mutil onek egin dautsun erakusmeneko okerreri ori?

Orduan Markolbe'k lotsarren ozta, Bertoldin'ek egiñiko diabrukeri guztiak edestu eutsazan:ugarasijua dukatak urmalera (piscina) jaurti eutsezana;ogiaz be bardin egin ebana, arrañoak urunaz itsutu gura izan zituzana, eta azkenez, kumak aterazoteko antzar lokearen otzaren sartu izan zana. Ezeban bakaldunak barre gitxi egin eurok entzutian! Zati baten ekin eutsan aretara ta azkenian, jezarrita be ezin egonda, jagi zan aulkitik eta oindiño barreka...

Olazar'tar Martin'ek

ESKERRAK	BARKAMENA	OBENA	ORDUA
Eskerrak Jainkoai bizitza eder onen maitasuna gaitik, txoriak bikain dira mendiak maitegarri ederrez ondurik.	Itz ederra berenez barkamenaren soiñu gogoangarria, gizonak gizonari parkatu bear dautso bere txarkeria.	Obena gizonetan gauza kaskarrena da zoritxar gogorrez, iñor iraundutea gauza mingarria da egite okerrez.	Ordu zuzentzaillea ixil ixilik, zoaz gizonen bidetan, jakituri aundia daroazu zuregan ixil ixillean.
Danen erdi erdian gizonak bizi dira kristiñau legian, mendi eta itxaso, zabal zabalik, dagoz bizen aurrian.	Gizonaren biotzak ez dau nai beretzako samintasun gaitzik, ona ta maitasuna ditu bere gogoko biotz biotzetik.	Oben gaiztakeriak biotza ondatzen dau gizonen artean, obenak zapaltzen dau giza bizitz ederra bizen lurrean.	Gizonaren bizia, aurretik, sartzarora doa ixillean, ez dozu zairituten gizonen bizitzarik bizen lurrean.
Aur zorionekoak barrekari dabilatzaz jolasean bidean, egunak egunari dei gozoa dagitzo jolasen aurrean.	Parkatu anaiari zeuri parka dagitzun Jainko Egilleak, parkamen itz ederrak poztuten dau biotza ene aiskideak.	Jaunaren aurka doa giza gaiztakeria Jaun bera iraintzen, giza-seme gaisoa arrokeriz sarritan norbera ondatzen.	Zu, tiki taka, zoaz iñoiz, gelditu barik bizitza aurrian, ume agurtzen da asarretu-bagarik ixiltasunian.

Paulin